

Naš stari cent ne bo vagal 100, ampak 56 kilogramov, a to ni ravno tako imenitno, ker vse se bode kupovalo le po kilogramih ali novih funtih in to je tudi prav, in za kupčijo bolj pripravno, ne bode treba centa razdirati; ampak navagalo se bode le po kilogramih, kolikor česa bode kdo želel kupiti.

Kako bodemo pa tačas ravnali, ako bodemo potrebovali ravno 1 funt, 1 lot ali 1 kvintelc po stari vagi, ker nam tega ne bode nihče po starem navagal? Tu si pa zapomnimo, da vaga 1 stari funt 560 gramov, 1 lot 17 $\frac{1}{2}$ grama, en kvintelc 4 grame in pravo bodemo zadeli, in kdor je poprej kupil 1 cent kake stvari, je bo sedaj kupil 56 kilogr., in ne za 1 lot je ne bo manj, pa veljala bode ravno toliko.

Sicer bode pa potreba hitro naučila ljudi številiti po novi meri in vagi.

Jan Nep. Nečásek.

L.

»Sami Slovan ste čislali tudi slovenski rod in dom; čislali ste slovenščino, učili se je sami in pridobili ste ji spodobno mesto ne le v šoli med družimi nauki, ampak tudi v šolskih letopisih, kjer ste sami jeli popisovati zgodovino naše gimnazije, in pri očitnih šolskih slovesnostih, in nadjamo se, pridobili ste slovenščini to častno mesto stanovitno.«

Tretja zvezdica v življenji Nečáskovem je sijala k slavi domovine slovanske (ku slávě vlasti své). Draga mu je bila i domovina naša. — Kedar sem koj perve dni na Kranjskem popolnoma neznan šel bil na sprehod proti Savi po cesti Dunajski, češ, tujec sprehajaš se med tujci, pozdravi me stara ženica: Hvaljen bodi Jezus Kristus! — Amen, na veke! jej odgovorim, in prešine me sladka misel: „Čuj, kakor pri tebi domá; saj toraj nisi na tujem“. — Tako pravil mi je Nečásek sam o drugi priliki. Pač res, vsaj Slovan povsod brate, verne brate ima!

Rodu slovanskega, domá na Visokem pod Kerkonoši, bil je Nečásek vedno Slovan „duhom i telom,“ in prav je kazal P. Neumann: »Tato láska k vlasti milé a nadšení pro slávu její, tot' právě ona třetí družka, která jej provázela ustavičně po všech cestách vezdejšího žití jeho.« — Mračna bila je doba in dremal je še narod česki, kedar je z nekterimi vlastimili Nečásek budil že svoje rojake. Na gimnaziji Hebski podučeval je posebej (v hodinách mimořádných) jezik česki, in tedaj že dopisoval v „Přítele mládeže.“ V Ljubljani postal je koj prijatelj pravim narodnjakom slovenskim, in ni se bal prihajati v čitalnico k očitnim slovesnostim. Vstopil je v Društvo Zgodovinsko, ter v njem domoljubno deloval z Metelkom vred. Naposled je jel sam popisovati zgodovino gimnazije Ljubljanske

v njenih sporočilih l. 1859—61, „a spis jeho o dějinách tamějšho gymnasia“ — še zdaj od l. 1862 čaka domoljubne roke znanstvene, da bi jo spletla do dobe sedanje, bridko toži Slovenec l. 1875 št. 2. — Ni kaj lepo to; pa res je!

Čislali ste slovenščino, spoznavajo mu dijaki slovenski, in s čim je dokazoval to Nečásek? S tim, da se je resno sam učil slovenščine, da je prebiral slovenske knjige in časnike, hodil z Metelkom v šolo ter ga nekdam celó sam namestoval v slovenščini. Pasterka je bila še takrat slovenščina po srednjih šolah, in prizadéval si je dokaj, da bi jezik narodov povzdignil se na isto stopinjo s tujimi jeziki. Pripomogel je k temu, da so za posamesne razrede sestavile se lastne Berila slovenske. Znak iz slovenščine — ali celo ni bilo ga treba ali pa je bil brez vsakerega neugodnega vpliva na glavni red v svedočbi; kolikanj se je trudil, da je priboril mu veljavo z drugimi nauki po vgodni in neugodni plati vsaj pri Slovencih! Kar se morebiti ne godí nikjer, godilo se je pri nas. Slovenščina se je slovenskim mladenčem razlagovala po nemški; kolikanj se je boril spet Nečásek, da je z vso svojo veljavo proti profesorjem po nemščini razvajenim priboril jej pravico, da se učencem slovenskim razlagovati sme po slovenski!

Spoznavši našo mladino je skerbel zato, da se jej po domače pojasnujejo potrebne reči, in vzlasti je čutil napako, da se slovenski dijaki v nižjih razredih verstva ne učijo v besedi materni. Pisariti je jel v ta namen in moledvati, in je res primoledval, da je l. 1861 dopustil se slovenski kerščanski nauk v prvi, in da se je pripravljati jela slovenska obredoslovna knjiga za drugi razred. Tudi v cerkvi bi naši dečki z večim pridom v domači besedi poslušali duhovne govore, in v tem smislu rekel mi je nekdam Nečásek:

10) „Blago sloviti čem uro, v kteri bom pervikrat slišal v cerkvi besedo božjo oznanovati slovenski šolski mladini v nje maternem jeziku.“

Delal je na to, da se v beli Ljubljani polagoma vstanovi popolnoma slovenska gimnazija. Da priti moramo do tega, to je gotovo; kedaj pa dospemo, kdo to vé?! — V letopisih gimnazijskih je on prvi učence razločevati jel po veri i po narodnosti, in hvalno je omenjal v njih, da je nekterim gimnazijskim učencem Novice pa Danico darovala tiskarna Blaznikova. Novice je sam rad prebiral, in še l. 1865 me je iz Prage poprosil pismeno, ker „městanská beseda“ nekaj listov ni dobila, naj po dr. J. Bleiweisu vredim to reč, kajti „ne le jaz, mnogi drugi deželjani moji radi berejo Novice,“ pravi v omenjenem dopisu.

Mila je Slovanu vzajemnost slovanska, in potrebno mu je znanje jezikov slovanskih, in prav bi bilo, da bi se izmed njih po naših srednjih šolah učili vsaj poglavitni. Iz tega nagiba je pri visoki vladi pri-

koledval bil Nečásek privoljenje, da se je na gimnaziji njegovi podučevati jel jezik hrovaško-serbski (t. j. ilirščina; pr. Jahresb. Laib. Gymn. 1861 str. 34), in namerjal je isto izprostiti za jezik česki; toda — poslednje se ni dovolilo, prvo pa koj po tem opustilo — javaljne v prid mladini slovenski! Tedaj se je tudi dognalo, da se je v nižjih razredih rabiti smela domovinska knjiga poslovenjena po nemški „Reichs- u. Länderkunde des Kaiserthums Oesterreich“ (Jahresb. 1862 str. 30.). — Prav v tem duhu je neutrudno deloval v Pragi. Bil je ondi „člen společnosti musea království českého, umělecké besedy, měštanské besedy“ i. t. d. — Leta 1863 bili smo z njim Slovenci v besedi meščanski, kamor je zahajal navadno o sredah in sabotah zvečer. Bil je tam slavni Palacký, verli Rieger, čversti Malý z mnogimi iskrenimi mladimi rodoljubi, in na té kažóć reče mi tedaj Nečásek: Glejte, tu je naša bodočnost! Pač dobro sem ga razumel. — Ko sva na Kranjskem še o neki priliki govorila o grozni serditosti glasovitih nemškutarjev, spregovori mi vedno pomenljivo besedo:

11) „Vse zastonj; neki dan zgernejo se valovi nad njih glavami.“

Po zgodovini narodi prihajajo ter odhajajo; versta prihaja sedaj Slovanom, in kedar si vzmagajo v vedah in umetnijah, pride jim v istini, kazal je Nečásek. V ta namen treba je učiti se ter pridno delati. Zakon natore je tak, da iz malega raste veliko; toraj

Marno poglejte potém na polje slovenskega djanja,
Mnogo ledine je še, mnogo je križema rok.
Ganite jih, otrébite mah domovini do jedra,
Duhe zarótite v beg dvombe, nemarnosti, tmin,
Dvignite serčno zaklad slovenskega dlana in uma,

Pridobili ste slovenščini spodobno mesto ne le v šoli med drugimi nauki, ampak tudi v šolskih letopisih, in pri očitnih šolskih slovesnostih. — „Razveselilo nas je, da smo pervikrat v programu naše gimnazije našli znamenje žive še slovenščine v izverstem sestavku, ki ga je spisal g. prof. Marn pod naslovom: Slovanskega cerkvenega jezika pravo ime, prvotna domovina in razmera proti sedanjim slovanskim jezikom, pravijo Novice l. 1860 št. 33; in tisto leto se je za Nečáska pri očitni slovesnosti o razdeljevanji šolskih daril v mestnem strelišču glasil prvi slovenski govor, ki ga je zložil in govoril A. Umek Okiški, in ki je ponatisnjen v ta spomin v Vencu (str. 26—28), ki so ga l. 1862 Nečásku poklonili bili učenci gimnazijski. Tako je bilo tudi naslednje leto 1861, kedar po zgledu gimnazijskega prinese i niže realke Ljubljanske program prvi slovenski spis A. Lesarjev: „Glasoslovje slovenskega jezika“, kteremu je bil pa vvod že odstrižen. Novice l. 35 stran 286 pripovedujejo to, ter pravijo ondi: „Ne vemo, zakaj je vodja realke — g. Schnedar — pridnim učencem letos iz pratike izbrisal najveselejši dan, da ni po stari navadi bila

delitev premij slovesna kakor v gimnazii, čeravno je mestni odbor to zahteval.“ —

Kolike pomembe in kolikega vspeha je bila ta očitna prikazen, katero je po šolskih letopisih in javnih slovesnostih vzbudil bil Nečásek, posnâme se nekoliko iz dotičnega sporočila v Novicah l. 1862 str. 269 kjer se bere na pr.: „Triesterčni“ dopisnik sicer potem, kar je pri očitni delitvi gimnazijskih daril vidil in slišal, solze pretaka ter tako piše, kakor da bi že kljenkalo „nemški“ ljubljanski gimnazii; in zakaj? — zato ker je Slovenec z izvrstnim slovenskim govorom nemški in latinski govor tako „in den Hintergrund“ potisnil, da ju skor še slišati ni bilo. Slovenščina ni več tisto okorno dete, kakor ga si nekteri nevedni ljudje mislijo ali za česar ga delajo protivniki naši, — krepek mladeneč je, ki ga, kamor le pride, sprejemajo s zasluženno slavo. Ko so nemški in latinski govor izdelovali profesorji, ni bilo tega treba pri slovenskem: učenec sam ga je naredil in govoril — čeravno je slovenščini po vsi gimnazii bilo le po dvoje pohlevnih ur na teden dovoljenih. Namesto tedaj, da bi „Triesterčni“ dopisnik solze pretakal, bi se, ako je pošten mož, še le veseliti mogel, da se domači naš jezik tako vrlo obnaša iz lastne moči!“ — K r i n i v o d a.

Pač res, vsak pošten mož se je mogel veseliti živega napredovanja, katero je po tej poti dobivala tedaj slovenščina. Gimnazijo je posnemala realka, in tako so delati jele niže in perve šole po slovenskih pokrajinah ter o koncu šolskega leta po lastnih izvestjih ali sporočilih priobčevati sim ter tje prav krasne in raznovertne spise. Da je to sedaj skoro popolnoma pojenjalo, mora pač obžalovati vsak poštenjak.

Nadjamo se, pridobili ste slovenščini to častno mesto stanovitno — pisali so l. 1862 Nečásku slovenski učenci; ali — žalibože! — ni se ohranila jim lepa nada. L. 1866 glasil se je konec šolskega leta slovenski govor tudi na gimnaziji naši poslednjikrat, in že ne več slovesno na strelišču, ampak le v šoli; in l. 1870 so po zgledu ljudskih šol tudi v srednjih učencem ustavili darila, nasproti pa učiteljem vzviševati jeli plačila. — Da se slovenščini omenjeno častno mesto pridobi stanovitno, skerbeti bode toraj Slovincem samim, kakor opominja hrabri pesnik:

Svetu pokažite lik domače navade in misli,
 Biti slovenske kervi bodi Slovencu ponos.
 Spomnite se imenitosti del pokojnih očetov,
 Cenite vrednosti scer roda sedanjega tud;
 Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti.

K o s o s k i.